

Інформаційні матеріали до Дня пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу

Добірка книг про окупацію Криму:

1. “Люди “сірої зони”: Свідки російської анексії Криму 2014 року”, Анна Андрієвська, Олена Халімон — висвітлює історії жертв російської окупації та історії людей, які виступили проти російської армії.
2. “КримНаш. Історія російського міфу”, Сергій Громенко — про розквіт політичної міфології, який зумовлений окупацією Криму.
3. “Книга свідчень. Анатомія російської анексії Криму”, Анна Андрієвська, Олена Халімон — про перебіг російського вторгнення у Крим та його окупацію навесні 2014 року;
4. “Анексія Криму — міжнародний злочин: Монографія”, Олександр Задорожній — комплексне міжнародно-правове дослідження відносин, пов'язаних з міждержавною взаємодією РФ та України з “кримського питання”.
5. “Загублений острів. Книга репортажів з окупованого Криму”, Наталя Гуменюк — збірка репортажів з тимчасово окупованого Криму, куди журналістка Наталя Гуменюк їздила впродовж 2014–2019 рр.
6. “Крим за завісою. Путівник зоною окупації”, Ольга Волянюк, Христина Добровольська, Максим Майоров — про ситуацію на півострові до і після його окупації росією.
7. “Анексія: Острів Крим. Хроніки гібридної війни”, Тарас Березовець — про механізми та технології т. зв. “гібридної війни”, розв'язаної військами РФ на території Криму.
8. “Вільні голоси Криму”, Олесь Яремчук, Мустафа Джемільєв, Інна Березніцька, Анастасія Левкова, Олександра Єфименко, Ірина Славінська, Рустем Халіл, Євгенія Генова, Єва Райська, Марія Глушко — збірка портретів шістнадцяти політв'язнів-журналістів, які борються за права людини та свободу слова в окупованому Криму.

Добірка книг про історію і культуру Криму:

1. “Кримськотатарська кухня”, Олена Соболева — про народну культуру, гастрономію, історію кримськотатарського народу у ХХ ст.
2. “Кримськотатарські родини”, Євгенія Генова — книга про боротьбу кримськотатарського народу в історіях чотирнадцятьох сімей.
3. “Весілля кримських татар: традиційні форми та трансформації”, Олена Соболева — книга написана на широкому джерельному матеріалі, що був зібраний дослідницею в ході численних етнографічних експедицій до Криму.
4. “Книга Історія Криму. Коротка оповідь великого шляху”, Гульнара Абдулаєва — стисла історія Криму від таврів і античних міст до окупації Криму.
5. “25 відомих кримських татар. Від Кримського ханства до сьогодення”, Гульнара Абдулаєва — про кримських татар, завдяки діям яких кримськотатарська держава і народ увійшли у всесвітню історію.
6. “Пів століття опору: кримські татари від вигнання до повернення (1941-1991 роки): нарис політичної історії”, Гульнара Бекірова — детальний виклад історії кримськотатарського національного руху, підкріплений розлогим цитуванням самвидавчої преси кримських татар, добіркою документів та інтерв'ю з Мустафою Джемільєвим.
7. “Історія Криму та кримськотатарського народу”, Гульнара Бекірова, Андрій Іванець, Юлія Тищенко, Сергій Громенко, Бекір Аблаєв — навчальний посібник, який розвінчує міти про Крим.
8. “Наш Крим: неросійські історії українського півострова”, упорядник Сергій Громенко — збірка публіцистичних статей про історію півострова з моменту становлення Кримського ханства до незалежності України 1991 року.
9. “Забута перемога. Кримська операція Петра Болбочана 1918 року”, Сергій Громенко — про трактування "кримської проблеми" на світовій арені у 1917-1918 рр., про сили і плани сторін, про хід бойових дій і про втрачену можливість приєднати Крим до УНР.
10. “Кров інших: кримський злочин Сталіна і поетика солідарності”, Рорі Фіннін — праця американського україніста про Крим і вплив на нього України, Туреччини та росії.

Художні фільми:

- “Додому” / "Evge" (2019) — драма про повернення кримськотатарської родини до Криму після окупації росією
<https://cutt.ly/qrsjJBmJ>
- “Хайтарма” (2013) — історія льотчика Амет-Хана Султана та депортації кримських татар
<https://cutt.ly/PrsjH6LI>

Документальні фільми:

- “Позбутися непокірних. Як росіяни витіснили кримських татар” (укр.)
<https://cutt.ly/irsjXrgF>
- The Untold History of Crimean Tatars (англ.)
<https://youtu.be/IU3FuoJwggA>
- “Реальна історія депортації кримських татар” (2024) (укр.)
<https://cutt.ly/trsjZXmt>
- True History of Crimea by Akim Galimov (англ. субтитри):
<https://youtu.be/mmGsR4ADGY8?si=xFwoQbnSCwhYzNi4>
- “Мустафа” (2016)
<https://cutt.ly/BrsjLh6D>
- “ARZU / МРІЯ” (2018)
<https://cutt.ly/BrsjKUtk>
- “Самоповернення в Крим” (2021)
<https://cutt.ly/ursjZbko>
- “Крим. Нескорений” (2016)
<https://cutt.ly/0rsjZaXx>
- “Крим: 10 років окупації” (2024)
<https://cutt.ly/WrsjZUNP>
- “Крим. Звільнення” (2023)
<https://cutt.ly/brsjZGtf>
- “Крим. ізоляція” (2022)
<https://cutt.ly/RrsjLfiB>
- “Крим. Оточені зрадою” (2019)
<https://cutt.ly/prsjL0uq>
- “Хроніки анексії” (2019)

- <https://cutt.ly/IrsjZqWv>
- “Крим, як це було” (2018)
- <https://cutt.ly/wrsjLEDA>

Відеоролики:

- “1944: Хронологія депортації кримських татар”
<https://cutt.ly/jrsjZ2Ii>
- “Книга-мандрівка. Україна” / Депортація
<https://cutt.ly/UrsjXand>
- “Книга-мандрівка. Україна” / КРИМ
<https://cutt.ly/TrsjXkKG>

Інформаційні матеріали:

- Інтерактивний урок "Research Club «5\75: навіщо пам'ять українцям?»" <https://cutt.ly/zrsjGVRN>
- Освітній матеріал “Боротися — значить жити, жити — значить боротися” (П. Бомарше) За книгою Севгіль Мусаєвої та Аліма Алієва “Мустафа Джемільєв. Незламний”
<https://cutt.ly/grsjHrBk>
- Лекція “Історія та суспільно-економічні процеси на Кримському півострові до 2014 року” <https://cutt.ly/hrsjHxl4>
- Урок для 11 класу “1944. Депортація кримських татар”
<https://cutt.ly/VrsjHTmj>
- Перелік корисної літератури для навчального курсу “ProKрым: державна політика реінтеграція Криму”
<https://cutt.ly/LrsjHXxP>
- Інформаційна платформа “Tamirlar”, що збирає історію депортації
<https://cutt.ly/HrsjNOPY>
- Genocide of the Crimean Tatars: an ongoing crime:
<https://www.ukrainer.net/en/genocide-of-the-crimean-tatars/>

Наукові статті:

- “Депортація кримських татар у спогадах та щоденникових записах очевидців подій”, Наталія Гамарник
<https://cutt.ly/dtZ5Jne1>
- “Депортація кримських татар у 1944 р.”, Микола Бугай
<https://cutt.ly/RrsxgoEj>
- “Дитинство депортованих кримських татар в Узбекистані у 1950-х роках (за матеріалами спогадів)”, Мартін-Олександр Кислий
<https://cutt.ly/Wrsxgg62>
- “Повернення кримських татар на батьківщину в 1956-1968 рр. як прояв опору радянській владі”, Мартін-Олександр Кислий
<https://cutt.ly/4rsxgбай>
- “Повернення кримських татар до Криму напередодні 1989 р. як дослідницька проблема”, Мартін-Олександр Кислий
<https://cutt.ly/wrsxgRBB>
- “Повернення додому”, Айше Меметова <https://cutt.ly/7rdqBcF5>